

УДК 94:929]Липа(437=161.2)"1921/1939"

DOI <https://doi.org/10.12958/3083-7030-2025-1-74-81>

Зубко Ольга Євгеніївна,

кандидат історичних наук,

старший викладач кафедри історії та археології

Донецького національного університету імені Василя Стуса,

м. Вінниця, Україна.

zubkoolga5@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7052-1472>

ЮРІЙ ЛИПА В РЕЦЕНЗІЯХ, СПОГАДАХ І ЛИСТАХ МИХАЙЛА МУХИНА

Видатний громадський діяч, письменник, поет, публіцист, лікар і автор геополітичної концепції Юрій Іванович Липа (1900–1944)*, 125-річчя якого відзначається у 2025 р., ніколи не бував особисто в міжвоєнних Празі й Подєбрадах. Однак з Першою республікою чехів і словаків його пов'язували щире приятельство та тісна літературна співпраця з «неповторним і невтомним покровителем молодих поетів» Михайлом Миколайовичем Мухиним (1894–1974).

Варто відзначити, що життя та творчість Юрія Івановича Липи ґрунтовно вивчає українська дослідниця Світлана Кучеренко – аспірантка Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова, заступниця директора Благодійного фонду імені Івана та Юрія Лип (Стамбол & Кучеренко, 2016). Натомість Михайлом Миколайовичем Мухиним «опікаються» історик Валерій Власенко (СумДУ) (Власенко, 2023) й редактор, видавець та засновник видавництва «Гражда» (Ужгород) – Андрій Ребрик (Мухин, 2024).

Мета нашої публікації – відстежити життя та творчість Юрія Липи в спогадах, рецензіях та листах Михайла Мухина.

Методологія статі спирається на принципи конкретно-історичного, проблемно-хронологічного підходів, об'єктивності та цілісності.

Мухин високо цінував талант Юрія Липи й докладав максимум зусиль для утвердження його мистецького еста в українському та європейському літературному просторі міжвоєнного періоду.

Михайло Мухин народився 18 вересня 1894 р. в Києві, там же закінчив гімназію В. П. Науменка. У 1914–1916 рр. студював романську філологію в Університеті Св. Володимира. У 1916 р. був мобілізований. Вступив в Окремі гардемаринські класи, де перебував до їх скасування більшовиками в березні 1918 р. Під час навчання в школі гардемаринів мав ранг старшого гардемарина. Певний час працював у книгозбірні Попова в Києві.

Улітку 1918 р. викладав українську мову залізничникам у Кам'янці-Подільському. З 8 грудня 1918 р. до 22 березня 1919 р. завідував відділом розповсюдження літератури Головного інформаційного бюро Армії УНР. Після вступу більшовиків до Кам'янця-Подільського працював перекладачем при Подільській губернській земській управі. А із 17 червня 1919 р. – референтом французької преси в Міністерстві преси та пропаганди УНР.

Із серпня 1919 р. виконував одночасно обов'язки начальника закордонного відділу цього ж міністерства та старшого редактора Українського телеграфного агентства (з вересня 1919 р.). У Міністерстві преси та пропаганди Мухин протримався до 22 липня 1920 р., після звільнення з якого перейшов працювати до Міністерства народного господарства. З 1 вересня 1920 р. він обіймав посаду фахівця VI класу інформаційного відділу департаменту загальних справ Міністерства народного господарства та перебував у Станіславові (нині Івано-Франківськ). На цій

посаді він пропрацював до 9 вересня 1920 р. В еміграції – з листопада 1920 р. До 1922 р. перебував у Ченстохівському таборі інтернованих (Польща) (Власенко, 2023, с. 28).

Ще в буремних 1917–1921 рр. Мухин співпрацював із часописом Інформбюро Армії УНР, що виходив у 1918–1919 рр. у Києві та Вінниці «Українська ставка («Ставка»); газетою «Громада», що виходила в 1918–1919 рр. у Кам'янці-Подільському; друкованим органом Кам'янець-Подільського осередку Української партії соціалістів-революціонерів у 1919–1920 рр. «Трудова громада»; щоденною кам'янець-подільською демократичною безпартійною газетою (1919–1920 рр.) «Наш шлях»; громадським позапартійним політично-літературним часописом «Хвиля» – органом Вінницької Української ради (1920 р.) (Власенко, 2023, с. 46).

Вже з 1922 р. Михайло Миколайович перебрався з Другої Речі Посполитої до Першої республіки чехів і словаків, а саме до Подебрад – дешевшого щодо прожиття Празького передмістя.

У міжвоєнній ЧСР він долучився до створення Центрального союзу українського студентства (ЦЕСУСу), а з березня 1923 р. належав до його керівного складу – був референтом для зносин зі студентами романських країн відділу міжнародних зносин.

Достовірних даних про здобуття ним вищої освіти на теренах міжвоєнної Чехословаччини немає. Відомо, що декілька років його життя у статусі лектора були пов'язані з Українським інститутом громадознавства в Празі (1925–1932) та його підрозділом із заочною формою навчання – Українським робітничим університетом, де Мухин викладав навчальний курс «Газетна справа». Ці два вищі навчальні заклади були створені за підтримки та сприяння Микити Юхимовича Шаповала (1882–1932) і його послідовників («есерів шаповалівської течії») (Український інститут громадознавства в Празі, 1928).

Михайло Миколайович належав також до Союзу українських журналістів і письменників на чужині (1919–1945) та Українського товариства прихильників книги в Празі (1926–1942) (Власенко, 2023, с. 48).

У міжвоєнній ЧСР друкувався в «Книголюбі» (Прага, 1928–1931 р.); «Нашій громаді» (Подебради, 1924–1926); «Новій Україні» (Прага, 1923–1927); «Пробой» (Прага, 1939–1943); «Стерні» (Прага, 1922 р.); «Студентському віснику» (Прага, 1928, 1930–1931); «Суспільстві – La Société» (Прага, 1925–1926); «Українському студенті» (Прага, 1923–1924) та інших (Власенко, 2023).

Відіграв визначальну роль (співредактор) у створенні та редагуванні часопису «L'orient Libre» (Прага, 1924–1925) – органу Союзу студентів-емігрантів Східної Європи.

Літературно Липу та Мухина зблизила «Празька поетична школа», що постала на чехословацькому ґрунті в середині 1920-х. «Вона» також охоплювала творчість Юрія Клена (1891–1947), Олекси Стефановича (1899–1970), Олександра Олеса (1878–1944), Оксани Лятуринської (1902–1970), Галини Мазуренко (1901–2000), Олега Ольжича (1907–1944), Олени Теліги (1906–1942), Леоніда Мосендза (1897–1948), Євгена Маланюка (1897–1968). А характерними її ознаками були: історіософічність, висока культура поетичного письма, культ сильної особистості, заангажованість національною ідеєю, декларативність проповіді «героїчного чину», наскрізний мотив аристократизму духу.

Особисто Мухину Юрій Липа присвятив драматичний твір «Ярмарок»: «Його милості пану М. М. сенатору Парнасу українського та орденів кавалеру» (Липа, 2019).

Літературно «Ярмарок» – вертепний твір зі вступом-посланням. У поемі розповідається про дивну нічну подію «з демонами розмаїтими з неподвижного й непорушного краю вилетівшими».

На нашу думку, ця драматична поема подарунком була присвячена саме Мухину. «Ярмарок» – не що інше як апофеоз оцінки життя України 20–30 рр. ХХ ст., відбиття особливостей національного життя, української культури, де мотив маски сприяє розкриттю складної плинності буття, можливості співіснування водночас різноманітних змістів і прихованих значень.

Особисто Михайло Миколайович та Юрій Іванович знайомилися двічі, про що Мухин писав у споминах (Мухин, 1953). Відзначимо, що мемуари Мухина опубліковані під назвою «Яснозбройний Юрій». В основу їх назви був покладений вірш Юрія Липи «Святий Юрій» (1921):

Націє, народжена з огня,
Націє, великая, молись, –
Яснозбройний Юрій, як колись,
Осідлав могутнього коня;

Мов лавина біла поплила,
Гуркіт скель ляка малі серця,
Розбігається отрутна мла
Від проміння дивного лиця;

Націє, народжена з огня,
Ось прийшов твій Юрій, мов воскрес,
Стримує могутнього коня,
Простягає руку до небес.

Тож перше знайомство Мухина та Липи відбулося в 1919 р., коли той мав нагоду особисто контактувати з Ю. Липою та його батьком Іваном Львовичем Липою (1865–1923) – міністром віросповідань Директорії УНР в Кам'янці-Подільському, тодішньому осередку українських урядових кіл, де Ю. Липа навчався на юридичному факультеті Українського державного університету й активно дописував до місцевих українських видань: «В другій половині літа р. 1919 у Кам'янці на Поділлі, я кілька разів бачив Юрія Липу разом з його батьком на обідах в римо-католицькому дитячому притулку. Ю. Липа був у ясно-сірій курточці, що так пасувала до його блакитно-сивих очей...» (Мухин, 2024, с. 42).

Мухин згадує: «Липі – 19 років. Проте у ньому сильно відчуваються повага до життя, стоїчний спокій в калейдоскопі подій і спокій філософа в цілому. У молодшого Липи постійно в руках якась книжка» (Мухин, 2024, с. 42).

Друга коротка безрозмовна зустріч Мухина та Липи відбулася вже в серпні 1920 р. – під час відступу на еміграцію із зупинкою в Станіславові: «Яснозбройний Юрій підійшов до мене в провулку коло готелю «Варшава» й поважно стиха запитав, як я дивлюся на становище. Становище тоді справді щодня гіршало. Високий, ставний Ю. Липа тоді вже значно змінився від таких недавніх весняних днів у Кам'янці. Велика українська національна відзнака з святим Юрієм оздоблювала його маринарку. Він здавався вже не тим руським юнаком, що неначе ненароком вийшов на сонце з темряви книгозбірні, а добре розвиненим засмаленим спортсменом. Всі рухи його були повні сили, убрання незвичайно гарно пасувало йому до лиця й до постаті. Я частіше зустрічав його на вулицях Станіслава в серпні того ж року і щоразу впадала в очі така раптова зміна з Ю. Липою, що так хутко змушнів» (Мухин, 2024, с. 45).

Після серпня 1920 р. Мухину не судилося вже більше бачити Юрія Івановича особисто. Проте з 1921 р. до 1937 р. між ними відбувалося жваве листування.

Липа передавав до Праги й Подєбрад (до кінця 1929 р.) через Євгена Маланюка свої твори. Тому в 1925-му Мухин писав: «Ю. Липа презентував мені через Є. Маланюка першу книжку віршів з написом. Двічі перечитавши її в потязі Подєбради–Прага, я був щиро збентежений... Невже це твори автора «Князя полоненого»? Здавалося, що на пій книзі ще тяжить спадщина манірної доби естетизму й модернізму, доби «Української хати». Особливо драгував вірш з початковим рядком: «Садів аркади тріпотливі...» Зрештою, під впливом цього була

написана рецензія, тоді ж і надрукована, в якій було в повній мірі висловлене здивування несовісністю «Тріпотливих аркад». Але – дивна річ – неfortunний зшиток «Світлості» чомусь аж ніяк не міг вибрести з моєї актівки, і мало не щодня під час залізничної подорожі я заглядав до нього, бо, по-перше, деякі вірші мені одразу дуже сподобалися. І от, що далі, то більше знаходилося непомітної спочатку краси і глибини змісту, аж, за винятком 2-3 річей, ціла решта збірки цілковито сприйнялася» (Мухин, 2024, ст. 46).

А в 1929 р., наприклад, до Мухина «звичним каналом», тобто через Євгена Филімоновича, потрапила Липівська «Черниця». Після друку цього твору Михайло Миколайович згадував про те, як вразила «Черниця» Василя Короліва (Старого) (1879–1941) – на той час доцента Української Господарської академії в Подєбрадах (1922–1935): «Василь Костянтинівич, котрий і сам письменник, зустрівши мене коло готелю «Централь» у Подєбрадах, одразу розпочав розмову з незвичайно переконаною заявою: «Перечитав «Черницю». Липа дуже видатний письменник. Наші видавці нічого в своїм фаху не тямлять. Вони зовсім не помічають Липи. Липа незвичайний, винятковий знавець українського народного розповідного стилю...». Протягом... короткої дороги монолог Королева... не уривався, монолог на ту саму ж саму тему – про незвичайну літературну обдарованість Юрія Липи та сліпоту редакторів і видавців...» (Мухин, 2024, с. 46).

Листування Мухина та Липи починається в 1930 р. і триває до 1937 р. Спершу листи курсували маршрутом «Варшава – Подєбради», а вже з літа 1933 р. – «Варшава – Ужгород» – через переїзд Михайла Миколайовича до цього міста. В Ужгороді Мухину судилося прожити до березня 1938 р.

М. Мухин – Ю. Липі:

«28.1.35.

Вельмишановний Пане Юрію,

Сталася вельми для мене неприємна історія: півтора місяці тому я передав способом кільковерхової оказії листа, довгого-предовгого листа, і от уявіть собі – цими днями пише мені знайомий, який мав Вам передати листа, що він сам його не одержав.

Мені це надзвичайно прикро. Я так багато вдячний Вам за надіслання мені в минулім французької літературно-критичної преси, Ви з такою уважністю ставилися до мене – і я у відповідь на Вашу ласкавість мовчу як забитий: таке мусіло скластися вражівня, об'єктивно говорячи. Але я найменше збирався проявляти риси мовчазності і неухваги супроти Вас. Коли б не проклята фінансова криза, яка підтинала крила моїй комунікативності, я писав би значно більше. А коли б оказії були певніші, то й не витворювалися такі неприємні і фальшиві ситуації, як теперішня.

Я ще раз дуже Вам дякую за Вашу прихильну оцінку моєї праці. Загально моя праця зустрічає незвичайно вороже відношення. Тим цінніше мені почути рідкі голоси ухвали і зрозуміння. Я працюю і далі в тім самому напрямку. Працюватиму, доки стане сили і можливості. І сил і можливостей незвичайно малих. Скорше навіть не «можливостей», а «неможливостей».

Писав я Вам у недорученім листі багато річей – всіх не згадаю. І проте, що про Драгоманова я вирішив «колись» написати ще року 1923, коли прочитав спогади Овсяніко-Куліковскаво, і про те, що от 13 років я займаюсь літературно-критичною діяльністю – без найменшого успіху, себто – без результату, а от коли раптом зійшов з літературно-історичних рейків на чисто історичні, то раптом все зненацька заворушилося.

Поза тим всім я хочу висловити моє найглибше переконання, що Вам, а не кому иншому належить написати справжню, а не ідіотсько-професорську історію укр. літератури. Сподіваюся, що це дуже легко могли би Ви зробити. Адже коли навіть зібрати ті мембра дискета, як «Селянський Король» і інші Ваші статті по журналах, то і тоді вже повстане імпо-

зантна будова. Поза Вами я не бачу інших справжніх знавців нашої культурної минулості крізь всі доби нашої історії.

Читав учора переклад статті Пришунського з віденського «Слова» про «Козаків». Цей чужинець зумів написати про Ваш твір значно цікавіші зауваження, ніж стільки «рідних» рецензентів.

Будь ласка даруйте мені, що я пишу на машині і то на кепській. Я кілька днів тому зламав моє вічне перо і без нього, як без рук.

Бажаю Вам всіх благ і успіху у Ваших працях. Вітайте пана Евжєна. Скажіть йому, що я все ж сподіваюся дістати від нього обіцяних мені давно друків.

Вам щиро відданий Михайло Мухин» (Мухин, с. 169).

Ю. Липа – М. Мухину:

«18/II.35

Дорогий Пане, дуже жаль, що не одержав Вашого довгого листа, але радий, що дістав хоч короткого.

Радий і з того, що з'являється в «Вістнику», – пульсуйте Драгомановим, випульсуйте ним до щенту, і беріться далі і далі. Шукайте свого великого скарбу в нашій духовості, а чи знайдете, чи ні, а землю (мізків) розрухаєте! Так принаймні я роблю.

Ваші літературні «рейки» (як Ви пишете) добрі, нераз блискучі, але Ви мусите мати свою «politique de l'esprit» і друкування, а будете М. Мухином не лиш в очах знайомих, але й виразним профілем, силветою в укр. культурі. Все, що писали, повитягайте і зробіть організм – книжку. Видавці будуть. Але зробіть...

Сердешно Вас вітаю.

Ваш Юрій Липа» (Мухин, с. 170).

Літературознавець Олег Баган – керівник науково-ідеологічного центру ім. Д. Донцова – відзначає, що переїзд Мухина до Закарпаття був спричинений його приєднанням до процесу пробудження національної свідомості українців, які протягом століть зазнавали мадяризації. «Сюди він приніс ідеї вісниківства й неокласицизму, своїм потужним інтелектом згуртував навколо себе молодих літераторів, деякі з них стали згодом відомими культурниками і письменниками: Зореслав, І. Ірлявський, І. Кошан, С. Росоха, М. Лелекач та ін.» (Баган, 2021).

Після падіння Карпатської України Мухин через Відень повернувся до Праги. Так у його житті почався «другий празький період», що тривав з квітня 1938 р. до травня 1945 р. Як член Культурної референтури Проводу українських націоналістів, він влаштувався в ті роки на працю в редакцію журналу та видавництво «Пробоем» (1939–1943), що стояли теж на націоналістичних засадах.

Фактично впродовж власних міжвоєнних «чехословацьких» 1922–1937 рр. Михайло Миколайович написав рецензії на такі Липівські збірки, як «Світлість» (1925) і «Суворість» (1931), а також на історичний роман «Козаки в Московії» – монументальний твір, у якому, на його думку, Липа надзвичайно вдало відтворив старовинну козацьку мову, звичаї і цілу психологію героїчної козацько-лицарської України XVII ст.

А останньою згадкою про Липу стала публікація серії творчих портретів поетів націоналістичної орієнтації із широким цитуванням їх віршів у 1936 р. у чернівецькому журналі «Самостійна думка». Ці твори склали збірку «Сучасні українські поети». Пишучи про Липу, Мухин зазначив, що вагомими ознаками індивідуального його літературного стилю були ощадність вислову, суворість тону, героїчне начало, піднесене до трагізму зі знаком немилосердя на щиті.

***Юрій Іванович Липа** (22.04./05.05.1900, м-ко Старі Санжари на Полтавщині – 20.08.1944, с. Шутова на Яворівщині) – поет, прозаїк, перекладач, публіцист, літературознавець, мистецтвознавець, історіософ, геополітик, громадський діяч, редактор, видавець, лікар-практик, науковець-медик. Зростав і виховувався в Одесі в українському оточенні. У 1917–1918 рр. був членом СУМ, «Одеської Січі» та студентської сотні. Після закінчення гімназії навчався на правничому факультеті Одеського і Кам'янець-Подільського університетів, політичні науки вивчав у Варшавському університеті. Медичний фах здобув у Познанському університеті, спеціалізацію з військової медицини отримав у Варшаві, а з фітотерапії – у Вільно. Лікарював і мешкав у Варшаві (1929–1943 рр.). Був у шлюбі з художницею Галиною Лук'янівною Захарясевиц (1910–1968), мав двох доньок – Іванну (1940–2007) і Марту (1943–2001).

Організаційна праця: засновник літературної групи «Авангард», член літературної групи «Сонцезвіт», співорганізатор літературної групи «Танк», редактор газети «Вісник Одеси» і журналу «Нова думка», співзасновник видавництва «Народній стяг».

Громадська діяльність: провідник української студентської корпорації «Чорноморе»; співробітник Українського економічного бюро; очільник Українського допомогового комітету; фундатор Українського чорноморського інституту.

Написав понад 360 творів, з них близько 150 поезій, 20 новел, історичний роман, 20 літературознавчих, 16 медичних, 30 публіцистичних праць тощо. Автор «Всеукраїнської трилогії» – «Призначення України», «Чорноморська доктрина», «Розподіл Росії».

Закатований енкаведистами за те, що був лікарем УПА 20 серпня 1944 р. в с. Шутова. Похований у с. Бунів.

Список використаної літератури

1. Стамбол І., Кучеренко С. Іван та Юрій Липи. Харків : Фоліо, 2016. 128 с.
2. Власенко В. Журналіст і ходяча енциклопедія в одній особі. *Матеріали V Міжнародної наукової конференції «Міжнародні відносини і безпека в багатополлярному світі: контури нового світоустрою для України та світу»* (м. Суми, 30 червня 2023 р.). Суми, 2023. С. 25–28.
3. Власенко В. М. Михайло Мухин і журнал «Нова Україна»: псевдоніми і криптоніми. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки*. 2023. Вип. 36. С. 45–51. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2023-37-05>
4. Мухин М. Ужгородські вакації: Спогади / Підготовка тексту та передмова Олесі Ребрик; Післямова Андрія Ребрика. Ужгород : ФОП Ребрик А. І., 2024. 264 с.: іл.
5. Український інститут громадознавства в Празі. Звіт з діяльності Інституту і його установ. Квітень 1926 р. – листопад 1928 р. Прага, 1928. 45 с.
6. Власенко В. Журналіст і ходяча енциклопедія в одній особі. (Михайло Мухин). *Сумський історичний портал*, 27 жовтня 2023. URL: <https://history.sumy.ua/research/prominent-names/9775-vlasenko-valerii-zhurnalist-i-khodiacha-entsyklopediia-v-odnii-osobi-mykhailo-mukhyn.html> (дата звернення: 14.10.2024 р.).
7. Липа Ю. Час людини: твори / упоряд., прим., передм. С. Кучеренко. Харків : Фоліо, 2019. 588 с.
8. Мухин М. Яснозбройний Юрій (спогади). *Київ: журнал літератури і мистецтва*. 1953. (Січень-Лютий). Ч. I. Philadelphia. С. 41–47.
9. Баган О. Михайло Мухин. «Сучасні українські поети». *Науково-ідеологічний центр імені Дмитра Донцова*, 26 вересня 2021. URL: <http://dontsov-nic.com.ua/pratsi-m-mukhyna-suchasni-ukrains-ki-poety/> (дата звернення: 30.04.2025 р.).

References

1. Stambol, I., & Kucherenko, S. (2016). Ivan ta Yurii Lypy [Ivan and Yuriy Lypy]. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
2. Vlasenko, V. (2023). Zhurnalist i khodiacha entsyklopediia v odnii osobi [Journalist and walking encyclopedia in one person]. *Materialy V Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii «Mizhnarodni vidnosyny i bezpeka v bahatopoliarnomu sviti: kontury novoho svitoustroiu dlia Ukrainy ta svitu» – Materials of the V International Scientific Conference «International Relations and Security in a Multipolar World: Contours of a New World Order for Ukraine and the World»*. (pp. 25–28). Sumy [in Ukrainian].
3. Vlasenko, V. M. (2023). Mykhailo Mukhyn i zhurnal «Nova Ukraina»: psevdonimy i kryptonimy [Mykhailo Mukhin and the magazine «New Ukraine»: pseudonyms and cryptonyms]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnogo universytetu imeni V. N. Karazina. Serii: Istoriia Ukrainy. Ukrainoznavstvo: istorychni ta filosofski nauky – Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: History of Ukraine. Ukrainian Studies: Historical and Philosophical Sciences*, 36, 45–51. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2023-37-05> [in Ukrainian].
4. Mukhyn, M. (2024). Uzhhorodski vakatsii: Spohady [Uzhhorod Vacation: Memories]. Pidhotovka tekstu ta peredmov a Olesi Rebyrk; Pisliamova Andriia Rebyrka. Uzhhorod: FOP Rebyrk A. I. [in Ukrainian].
5. Ukrainskyi instytut hromadoznavstva v Prazi. Zvit z diialnosti Instytutu i yoho ustanov [Ukrainian Institute of Social Studies in Prague. Report on the Activities of the Institute and its Institutions]. (1928). Kvitenn 1926 r. – lystopad 1928 r. Praha [in Ukrainian].
6. Vlasenko, V. (2023). Zhurnalist i khodiacha entsyklopediia v odnii osobi. (Mykhailo Mukhyn). [Journalist and walking encyclopedia in one person. (Mikhailo Mukhin).]. *Sumskyi istorychnyi portal – Sumy Historical Portal*, 27 October. Retrieved from <https://history.sumy.ua/research/prominent-names/9775-vlasenko-valerii-zhurnalist-i-khodiacha-entsyklopediia-v-odnii-osobi-mykhailo-mukhyn.html> (Last accessed: 14.10.2024) [in Ukrainian].
7. Lypa, Yu. (2019). Chas liudyny: tvory [Human Time: Works]. Uporiad., prym., peredm. S. Kucherenko. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
8. Mukhyn, M. (1953). Yasnozbroinyi Yurii (spohady) [Yuri the Bright-Armed (memoirs)]. *Kyiv: zhurnal literatury i mystetstva – Kyiv: Journal of Literature and Art*. Sichen-Liutyi. Ch. I. pp. 41–47. Philadelphia [in Ukrainian].
9. Bahan, O. (2021). Mykhailo Mukhyn. «Suchasni ukrainski poety» [Mykhailo Mukhin. «Modern Ukrainian Poets»]. *Naukovo-ideolohichniy tsentr imeni Dmytra Dontsova – The Dmytro Dontsov Scientific and Ideological Centre*, 26 September. Retrieved from <http://dontsov-nic.com.ua/pratsi-m-mukhyna-suchasni-ukrains-ki-poety/> [in Ukrainian].

Зубко О. Є. Юрій Липа в рецензіях, спогадах і листах Михайла Мухина

Видатний громадський діяч, письменник, поет, публіцист, лікар і автор української геополітичної концепції Юрій Іванович Липа (1900–1944) ніколи не бував особисто в міжвоєнних Празі й Подєбрадах. Однак з Першою республікою чехів і словаків його пов'язували шире приятельство та тісна літературна співпраця з «неповторним і невтомним покровителем молодих поетів» Михайлом Миколайовичем Мухиним (1894–1974).

Мухин високо цінував талант Юрія Липи й докладав максимум зусиль для утвердження його мистецького єства в українському та європейському літературному просторі міжвоєнного періоду.

Літературно Липу та Мухина зблизила «Празька поетична школа», що постала на чехословацькому ґрунті в середині 1920-х. Особисто Мухину Юрій Липа присвятив драматичний твір «Ярмарок».

Особисто Михайло Миколайович та Юрій Іванович знайомилися двічі – у 1919 р. та в 1920 р. А з 1921 р. по 1937 р. вони активно листувалися.

Упродовж власних «чехословацьких» 1922–1939 рр. Михайло Мухин написав рецензії на Липівські збірки «Світлість» (1925) і «Суворість» (1931), а також на його історичний роман «Козаки в Московії».

Тоді як у 1936 р. у чернівецькому журналі «Самостійна думка» Мухин опублікував серію творчих портретів поетів націоналістичної орієнтації із широким цитуванням їх віршів, що склали збірку «Сучасні українські поети», де ним, зокрема, схарактеризовано індивідуальний літературний стиль Юрія Липи, якому притаманні: ощадність вислову, суворість тону, героїчне начало, піднесене до трагізму зі знаком немилосердя на щиті.

Ключові слова: Юрій Липа, Михайло Мухин, біографія, міжвоєнна ЧСР, еміграція, поезія, проза, літературна критика.

Zubko O. E. Yuriy Lypa in the reviews, memoirs and letters of Mykhailo Mukhyn

An outstanding public figure, writer, poet, publicist, doctor and author of the geopolitical concept Yuriy Ivanovich Lypa (1900–1944) never personally visited interwar Prague and Poděbrady. However, he was connected with the First Republic of Czechs and Slovaks by sincere friendship and close literary cooperation with the “unique and tireless patron of young poets” Mykhailo Mykolayovych Mukhyn (1894–1974).

Mukhyn highly appreciated Yuriy Lypa’s talent and made every effort to establish his artistic nature in the Ukrainian and European literary space of the interwar period.

Lypa and Mukhyn were brought together literary-wise by the “Prague Poetic School”, which emerged on Czechoslovak soil in the mid-1920s. Yuriy Lypa personally dedicated the dramatic work “Fair” to Mukhyn.

Mykhailo Mykolayovych and Yuriy Ivanovych met personally twice: in 1919 and in 1920. And from 1921 to 1937 they actively corresponded.

During his own “Czechoslovak” 1922–1939 Mykhailo Mukhyn wrote reviews of the Lypa’s collections “Lightness” (1925) and “Severity” (1931), as well as his historical novel “Cossacks in Muscovy”.

While in 1936 In the Chernivtsi magazine “Independent Thought” Mukhyn published a series of creative portraits of poets of nationalist orientation with extensive quote of their poems, which made up the collection «Modern Ukrainian Poets», where he, in particular, characterized the individual literary style of Yuriy Lypa, which is characterized by: economy of expression, severity of tone, heroic beginning, elevated to tragedy with a sign of ruthlessness on the shield.

Key words: Yuriy Lypa, Mykhailo Mukhyn, biography, interwar Czechoslovakia, emigration, poetry, prose, literary criticism.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Стаття надійшла до редакції 03.06.2025 р.

Прийнято до друку 29.08.2025 р.

Опубліковано: 06.10.2025 р.